

ALTILI MASANIN KOALİSYON METNİ

SORUNLAR VE ÇELİŞKİLER

BAKİ LALEOĞLU

SETA | PERSPEKTİF

ŞUBAT 2023 · SAYI 354

- Altılı masanın açıkladığı “Ortak Politikalar Mutabakat Metni” ne anlama gelmektedir?
 - Metindeki temel sorun alanları nelerdir?
- Altılı masa bir koalisyon olarak söz konusu vaatlerini uygulayabilir mi?

Altılı masa 30 Ocak'ta Ankara'da düzenlediği programla seçimlere yönelik vaatlerini kapsayan ve “Ortak Politikalar Mutabakat Metni” adını verdikleri belgeyi kamuoyuyla paylaşmıştır. Metin 244 sayfada işlenen 9 başlık ve 2 binden fazla madde içermektedir. Ancak içerik incelendiğinde konu çeşitliliği açısından var olan kapsayıcılığın niteliksel açıdan yakalanamadığı net bir biçimde söylenebilir. Diğer bir ifadeyle açıklanan belge, teknokratik detay ve konu çeşitliliğine rağmen uygulanabilirlik açısından bir siyasi belgede olması gereken özelliklere sahip değildir.

Bu noktada açıklanan belge detaylı bir analize tabi tutulduğunda üç temel husustan bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki belgenin gerçekte neye karşılık geldiğine ilişkin teori ve pratik arasındaki çelişkisidir. İkincisi içerikteki problemlerdir. Son olarak da metnin iyi veya kötü bir belge olmasından bağımsız olarak altılı masanın varoluşsal problemlerinden kaynaklanan kusurlar dikkat çekmektedir.

“KOALİSYON METNİ” VE TEMEL YANILGI

İlk olarak belirtmek gerekir ki altılı masa açıkladığı belgeyi Ortak Politikalar Mutabakat Metni şeklinde

isimlendirerek onu özel kılmaya çalışmaktadır. Ancak başta muhalif kesimler olmak üzere kamuoyunda metne verilen tepkiler incelendiğinde kavramsal bir kargaşa dikkat çekmektedir. Bu bağlamda metin “koalisyon protokolü”, “hükümet programı”, “seçim beyannamesi” ve “asgari müşterekler” gibi birbirlerinden farklı şekilde isimlendirilmektedir.

Öte yandan söz konusu belge içerik bağlamında değerlendirildiğinde bahsi geçen tüm isimlendirmeleri kapsayan bir “koalisyon metni” şeklinde tanımlanabilir. Ancak bu tanımlama aynı zamanda metnin belirsiz pratiğini de göstermektedir. Öyle ki altılı masa henüz resmi anlamda bir ittifaka dönüşmemiş, cumhurbaşkanı adayını açıklamamış, net bir koalisyon modeli veya yapısı inşa etmemiştir. Ek olarak altılı masa henüz seçimlerin galibi konumunda da değildir. Fakat tüm bu belirsizliklere rağmen koalisyon protokolü ve hükümet programı hüviyetine sahip bir belge açıklanmıştır. Bu durum ise esas itibarıyla belgenin uygulanabilirlik problemini öne çıkarmaktadır.

¹ Burhanettin Duran, “Kapsamlı Olması, Koalisyon Metni Olmaktan Çıkarmıyor”, *Sabah*, 31 Ocak 2023.

BAKİ LALEOĞLU

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun olmuştur. Çalıştığı konular arasında siyasi partiler, hükümet, seçim ve parti sistemleri ile Türkiye siyasal hayatı yer almaktadır. SETA Siyaset Araştırmaları bünyesinde araştırmacı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Gerek açıklanan metinden gerekse altılı masanın bir yılı bulan çalışma şeklinden anlaşılmaktadır ki söz konusu muhalif blokun meseleye temel yaklaşımı da sorunludur. Altılı masanın seçimleri nasıl kazanabileceğine yönelik çalışmalar yapmak yerine kazandıkları takdirde ülkeyi nasıl yöneteceklerine odaklandığı dikkat çekmektedir. Ancak bu düşüncenin büyük bir yanılğı içerdiğini söylemek mümkündür. Zira altılı masanın henüz kazandığı bir seçim olmamakla birlikte seçimleri kazanma şansı da kendi düşüncelerindeki kadar güçlü bir olasılık değildir. Bunun temel sebebi ise altılı masanın kapsayıcılık ve temsil gücü bağlamında sahip olduğu düşünsel kibirdir.²

Tüm bunlara rağmen altılı masanın 2023 seçimlerini kazandığı varsayımında dahi karşısında oldukça geniş bir temsil gücüne sahip Cumhur İttifakı bulunmaktadır. Dolayısıyla altılı masanın kendilerine oy vermeyen ve çoğunluğu muhafazakar ve/veya milliyetçi seçmenlerden oluşan bu grubu yalnızca benzer ideolojik konumlanma veya sosyokültürel kimliğe sahip oldukları iddiasıyla temsil ettiklerini düşünmesi oldukça büyük bir yanılğıdır. Sonuç olarak hem seçimlerin halihazırda kazanıldığına hem de seçmenlerin oy oranlarının ötesinde “fikri” olarak temsil edildiğine yönelik düşünce altılı masanın ve ortaya koyduğu ürünlerin en büyük sorunu ve varoluşsal çelişkisidir.

İÇERİKTEKİ PROBLEMLER

Altılı masanın açıkladığı metnin içeriğinde bahse konu yanılğı göz ardı edildiğinde dahi çok sayıda sorun dikkat çekmektedir. Bu noktada her ne kadar yalın bir dil kullanımı ve konu çeşitliliği bağlamındaki kapsayıcılığı belli standartları yakalasa da metin; ekonomiye yönelik vaatlerdeki sorunları, mega projelere yönelik karşıtlığı, temel meselelere yönelik çekingenliği, genel anlamda sunduğu vaatlerin çelişkileri ve aşırı teknokrat ruhu sebebiyle oldukça kusurlu bir yapıya sahiptir.

2 Ahmet Davutoğlu, “Bir Toplum Sözleşmesi Çabası Olarak Altılı Masanın Tarihi ve Düşünsel Arkapları”, Politikol, 27 Aralık 2022.

Ekonomiye Yönelik Vaatlerdeki Sorunlar

Metnin ekonomi açısından ortaya koyduğu çerçeve ve vaatler bazı partilerin hem kendi vaatleri hem de birbirleri arasındaki çelişkilerle ön plana çıkmaktadır. Örneğin CHP’li birçok ekonomi uzmanının ürettiği ve CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun da zaman zaman tekrarladığı daha sol ve kamucu perspektif ve vaatler metinde kendine pek yer bulamamıştır. Özellikle Kılıçdaroğlu’nun kamulaştırma vaatlerinin geri planda kaldığı görülmektedir. Üstelik tüm metinde “kamulaştırma” kavramı bir kez dahi geçmemektedir. Dolayısıyla metnin ekonomi vaatleri, liberal bir ekonomi programı olarak nitelendirilebilir. Yalnızca maddeler arasında sosyal politika ile alakalı bazı popülist vaatlerin serpiştirildiği söylenebilir.

Öte yandan yine bazı vaatler genelgeçer ve nasıl yapılacağı belirsiz bir şekilde maddelere dökülmüştür. Örneğin enflasyonun iki yılda tek haneye düşürüleceği vadedilmektedir.³ Ancak enflasyonun 2024’te tek haneye düşürüleceği hem Merkez Bankası⁴ hem de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan⁵ tarafından birçok kez dile getirilmiştir. Dolayısıyla bu meselede esas ayrıştırıcı nokta metodolojidir fakat altılı masanın bu hususta detay vermekten kaçındığı görülmektedir.

Ekonomiyle alakalı bir diğer mesele de muhalefetin uzun yıllardır sürdürdüğü ve son yerel seçimlerle birlikte daha fazla kullanmaya başladığı ezberci reflekslere dayanan mega proje karşıtlığıdır. Özellikle şehir hastaneleri, havalimanı ve Kanal İstanbul karşıtı tavır burada dikkat çekmektedir. Ancak şehir hastanelerine yönelik “Planlanan şehir hastanelerinin, henüz yapılmayanlarının ihalelerini ivedilikle durduracak ve yeni şehir hastanesi yapmayacağız”⁶ ifadesi muhalefet aç-

3 “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”, CHP, 30 Ocak 2023, s. 75, <https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni>, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2023).

4 “Merkez Bankası Enflasyon Raporu: 2023-1”, TCMB, 26 Ocak 2023, www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/yayinlar/raporlar/enflasyon+raporu/2023/enflasyon+raporu+2023+-+i, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2023).

5 Recep Tayyip Erdoğan, “Kabine Toplantısı’nın Ardından Yaptıkları Konuşma”, T.C. Cumhurbaşkanlığı, 12 Aralık 2022, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/142631/kabine-toplantisi-nin-ardindan-yaptiklari-konusma>, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2023).

6 “Ortak Politikalar Mutabakat Metni”, s. 209.

sından oldukça sorunludur. Koronavirüs (Covid-19) salgını döneminde Türkiye'nin pozitif ayrışmasını ve sağlık alanında büyük bir ihtiyacın giderilmesini sağlayan, hizmet ve yapı kalitesi açısından çoğu vatandaşın memnun kaldığı bir projeyi durdurma vaadi muhalefet ile özdeşleşen negatif siyaset algısını canlandırmaktadır. Öte yandan daha önce AK Parti'de bakanlık yapmış Ahmet Davutoğlu ve Ali Babacan gibi bu projeleri tasarlamış, nispeten yönetmiş ve hatta yap-ışlet-devret veya kirala gibi modelleri hayata geçirmiş isimlerin kendi yaptıklarına karşıt olan vaatlerin altına imza atması ayrıca dikkat çekicidir.

Temel İddialara Yönelik Çekinceler

Metinde Türkiye'nin temel meselelerine ya da muhalefetin daha önce iktidarı eleştirmek için sıkça dile getirdiği iddialara ya değinilmemiş ya da çekingen ifadelerle genelgeçer vaatler sunulmuştur. Örneğin belgede muhalefet tarafından birçok kez dile getirilen "Kürt sorunu"na ilişkin herhangi bir doğrudan ifade veya atıf bulunmamaktadır. Buna ek olarak metinde PKK ile mücadeleyle ilgili de herhangi bir cümle mevcut değildir. Yine benzer şekilde Alevi vatandaşlar ve onların sorunlarına doğrudan atıf yapan bir ifadeye de yer verilmemiştir. Bu konuyla ilgili yalnızca "İmar planları yapılırken cemevleri için mekan ayrılmasını sağlayacağız" vaadi belgede yer almıştır.⁷

Buna ek olarak İstanbul Sözleşmesi meselesi de doğrudan değinilmeyen konuların başında gelmektedir. Her ne kadar İYİ Parti adına metni açıklayan Genel Başkan Yardımcısı Ümit Özlale konuşmasında metnin dışına çıkarak sözleşmeye değinse de bu çıkış Gelecek ve Saadet partilerinin tepkisini çekmiştir. Yine buna paralel olarak metinde kadın ve gencin "adı" iddialı vaatlerin konusu olsa da bu grupların sahnede kendilerine yer bulamaması ayrıca dikkat çekicidir.

Dış politika, güvenlik ve savunma gibi alanlarda ise detaylı ve kapsamlı bir vaat veya politika önerilmemiştir. Bu noktada kabaca var olan ve yürütülen politikaların güçlendirileceğinden bahsedildiği söylenebilir. An-

cak Suriye ve Irak başta olmak üzere dış politika, terörle mücadele ve güvenlik konularında partilerce dile getirilen birçok argüman metinde kendine yer bulamamıştır. Bunun temel sebebinin ise altı partinin söz konusu politikalar üzerinde uzlaşamaması olduğu belirtilebilir. Dolayısıyla altılı masa bu alanlarda bilindik bazı sloganlar dışında farklı bir vaat sunmamaktadır.

Metinde yine bazı popülist ve muhalif kesimler tarafından halihazırda satın alınmış birtakım vaatlerin tekrar edildiği görülmektedir. Atatürk Havalimanı'nın tekrar açılması, Cumhurbaşkanlığının Çankaya Köşkü'ne geri taşınması, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin halkın kullanımına açılması ve uçakların satılması gibi maddeler bunlara örnek verilebilir. Yine özellikle hukuk ve kamu yönetimi ile ilgili başlıklarda yeni bir şey söylenmemiş, daha önce açıklanan iki metinde yer alan vaatler üçüncü kez tekrar edilmiştir. Bunlara da seçim barajının düşürülmesi, partilere hazine yardımı gibi maddeler örnek gösterilebilir.

Çelişkiler ve Kısıtlar

Öte yandan metinde bazı çelişkiler de dikkat çekmektedir. Örneğin Suriyeli göçmenler ile alakalı bölümlerde hem metin içerisinde hem de CHP ve İYİ Parti'nin kendi söylemleriyle metin arasında çelişkiler bulunmaktadır. Öyle ki hem Suriyeli göçmenlerin geri yollanacağı hem de entegrasyon politikalarının aktif ve kapsamlı bir şekilde uygulanacağı aynı başlık altında belirtilmektedir.⁸ Diğer taraftan yakın geçmişte Kemal Kılıçdaroğlu'nun iki yıl içerisinde⁹ ve Meral Akşener'in ise en geç 2026'da¹⁰ tüm Suriyelileri geri yollayacaklarını vadettiği düşünüldüğünde metnin bu vaatlerle çeliştiği ortadadır.

Metin içerisindeki çelişkileri artırmak her ne kadar mümkün olsa da buradaki esas mesele metinle beraber partilerin ve olası cumhurbaşkanı adayının kendi kurumsal veya bireysel vaatlerinin kısıtlanarak

7 "Ortak Politikalar Mutabakat Metni", s. 170.

8 "Ortak Politikalar Mutabakat Metni", s. 239.

9 "Kılıçdaroğlu: 'Suriyelileri Ülkelerine Göndereceğiz, Hafta Sonu Tatil Amaçlı Türkiye'ye Gelebiller'", İhlas Haber Ajansı, 19 Ocak 2023.

10 "Meral Akşener: 2026'da Tüm Suriyelileri Memleketlerine Kavuşturmuş Olacağız", *Milliyet*, 6 Eylül 2022.

boşa düşmesidir. Örnek vermek gerekirse Kılıçdaroğlu seçildiği takdirde muhtarlar yardımcı ve çiftçilere bedava elektrik verme, bazı ilçeleri il yapma gibi popülist vaatlerde bulunmuştur. Ancak bu vaatler koalisyon metninde yer almamaktadır. Dolayısıyla Kılıçdaroğlu'nun ya vaatleri boşa düşecek ya da altılı masanın açıkladığı metin ve karar alma mekanizması bu vaatlerin gerçekleşmesi için etkisiz kılınacaktır. Yine benzer şekilde CHP'nin belki de en dikkat çeken ve partinin kurumsal olarak özel önem atfettiği "aile destekleri sigortası"¹¹ da metinde yer almamaktadır. Tüm bunlar düşünüldüğünde partilerin veya olası adayın seçim döneminde kamuoyuyla paylaşacağı ve metinde yer almayan vaatleri altılı masanın onayını almadığı için boşa düşmekte ve böylelikle partiler kendi hareket esnekliğini, kurumsal kimliğini ve farklılığını doğrudan kendi elleriyle kısıtlamaktadır.

Aşırı Teknokrasi Sorunu

Tüm bu çelişki ve kısıtlara ek olarak metin, aşırı teknokratik bir belge hüviyetine sahip ve bu sebeple siyasi yönden oldukça zayıftır. Bu açıdan parlamenter sisteme ve eskiye dönüş dışında siyasetsiz ve ideolojisiz, siyasi derinlikten ve vuruculuktan yoksun bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar konu çeşitliliği açısından kapsayıcı ve detaylı gibi görünse de halihazırda kime oy vereceği belli olan seçmenlerin tercihlerini veya gri alanda bulunan seçmenleri etkileyecek bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu sebeple siyasi etkisinin oldukça kısıtlı ve hedef kitlenin yeni seçmenler olduğu düşünüldüğünde bu amaca yönelik güçlü bir içerikten bahsetmek de mümkün değildir.

Dolayısıyla metin birkaç popülist veya bilindik vaat dışında bir düşünce kuruluşu raporu, muhatabına yönelik bir iç rapor veya teknik bir politika öneri metni olmaktan öteye geçememiştir. Ancak genel anlamda bu metin ideolojisiz olması hasebiyle herkesin üzerinde uzlaşabileceği hatta AK Parti'nin önemli bir kısmına yönelik ya çalışmalar yaptığı ya da çalışmalarını

sürdürdüğü vaatler bütünü şeklinde tanımlanabilir. Öyle ki AK Parti metindeki vaatlerin önemli bir kısmına teknik açıdan itiraz etmemekle birlikte bunların altına imza da atabilir. Üstelik metni hazırlayanların daha vaatler hayata geçirilmeden "Çok güzel bir metin hazırladık" inancıyla gurur ve sevinçle övgü ve aferin beklentileri, bir kısım muhalif kesimin ise bu beklentiyi karşılaması ayrıca sorunludur.

SONUÇ: KOALİSYONLAR, SÖZ VE EYLEM ÇATIŞMASI

Sonuç olarak metinle ilgili yapılabilecek temel değerlendirme konu bakımından kapsamlı ancak reel politik açıdan yetersiz bir belge olduğudur. Ancak buradaki asıl sorun altılı masa ve onu destekleyen muhalif kesimlerin belgeye yüklediği anlamın aşırılığından kaynaklanmaktadır. Zira açıklanan metin dünyanın en iyi hazırlanmış içeriğine dahi sahip olsa seçim kazandırmaktan uzaktır. Çünkü hiçbir metin, beyanname, protokol veya program tek başına seçim kazandırma gücü ve kabiliyetine haiz değildir.

Öte yandan altılı masanın metinde yoğunlaşan beklentilerini iyi yönetmesi gerekmektedir. Çünkü daha önce de birçok aday ve parti, altılı masadakiler dahil yine çok iyi uzman, teknokrat ve akademisyenler tarafından hazırlanmış çeşitli belgelere sahip olmuş ve buradaki içeriğin önemli bir kısmı o belgelerde de yer almıştır. Ancak hiçbir metin o kişi veya partilere seçim kazandırmada tek başına başarılı olamamıştır. Esas itibarıyla siyaset ve teknokrasinin ayrıştığı nokta da budur.

Bunlara ek olarak ortaya konan belge, altılı masanın yapısı ve işleyişi ile birlikte değerlendirildiğinde üç ana sorun karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki altılı masanın en azından geçiş döneminde kuracağını iddia ettiği yönetim modelinin bir imkansızlığı temsil etmesinden kaynaklanmaktadır. Zira altılı masa ortaya koyduğu koalisyon belgesi ve programı ile kendini ve muhtemel adayını kısıtlamıştır. Gösterilecek adayın –cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda– altılı masanın liderlerine ve bu programa en azından vaatler bağlamında tabi olmak durumundadır. Dolayısıyla daha şimdiden dar bir kalıba hapsedilmiş, siyasi es-

¹¹ "15 Soruda Aile Destek Sigortası", CHP, 6 Ocak 2022, <https://chp.org.tr/yayin/15-soruda-aile-destekleri-sigortasi>, (Erişim tarihi: 3 Şubat 2023).

neklikten yoksun ve kısıtlı bir yönetim modeli seçmenin karşısına konulmuştur. Yüzde 50+1 ile seçilen ve ülkeyi yönetme sorumluluğunu taşıyan bir ismin bu model altında çalışması mümkün değildir.

İkinci sorun ise her ne kadar muhalif kamuoyu altılı masanın her belge açıklamasında klişe haline gelen “altı farklı parti tarihte ilk kez bir şeyler üzerinde uzlaştı, bu bile yeterli” ifadelerini kullansa da pratikte bunun bir karşılığı yoktur. Bu bağlamda bahse konu metin, altılı masanın ötesinde ve AK Parti dahil birçok aktörün çoğu madde üzerinde uzlaşabileceği bir içeriğe sahiptir. Metinde bu ve benzeri konular oldukça uzun ve detaylı şekilde anlatılmıştır. Ancak İstanbul Sözleşmesi, Kürt sorunu ve PKK terör örgütüyle mücadele gibi kritik konular büyük oranda es geçilmiş, dış politika ve güvenlik gibi önemli konular bazı sloganlarla geçiştirilmiştir. Altı farklı ideolojiye sahip ve tek siyasi ortaklığı Erdoğan karşıtlığı olan partilerin ideolojisiz meseleler üzerinde uzlaşmasını bir başarı olarak nitelendirmek oldukça iyimser bir yaklaşımdır.

Ayrıca söz konusu metin önceki koalisyon dönemlerinde açıklanan hükümet programlarıyla birebir benzeşmekte ve yapısal olarak bu çalışmaların daha detaylı/genişletilmiş bir versiyonu olmaktan öteye geçememektedir. Metinde önceki koalisyon hükümetlerinin programlarında da üzerinde uzlaşılan konular uzun uzun ve süslü cümlelerle anlatılmakta, uzlaşılmayan konular ise

es geçilmektedir. Ancak günün gerçekleri ve gereklilikleri, üzerinde uzlaşılmayan konuları görüşme mecburiyetini dayatınca geçmişteki koalisyonların söz konusu erteleyici veya idare edici tavrı, hükümet içi çatışmaları engelleyemediği için koalisyonlar dağılmıştır. Altılı masanın metni de gerek içeriği gerek yapısıyla koalisyon hükümetlerinin programlarını hatırlatmakta, üzerinde uzlaşılmayan ve fikir ayrılığı bulunan konular seçim sonrası belirsiz bir tarihe ertelenmektedir.

Üçüncü ve son olarak ise altılı masa kendi konuştuklarını kamuoyuna konuşturmadığı, kendi gündemini kamuoyunun gündemi haline getiremediği için metnin etkisi oldukça kısıtlıdır. Bunun temel sebebi ise altılı masanın tüm enerjisini, kazanacaklarını varsaydıkları bir seçim sonrasına hazırlık yaparak harcamasıdır. Dolayısıyla masa pratik sonuçlar doğurmayan, seçimlerin kazanılamaması durumunda hiçbir işe yaramayacak ve aşırı idealist çalışmalara gereğinden fazla vakit ayırmaktadır. Ancak muhalif kamuoyu başta olmak üzere seçmenlerin büyük çoğunluğu, açıklanan belgeler ve metinler yerine Cumhuriyet İttifakı'nın adayı Recep Tayyip Erdoğan'ın karşısına kimin çıkacağı ve neleri vadedeceği ile ilgilenmektedir. Bu yüzden de altılı masanın tüm çalışmaları söz konusu beklentiyi karşılamadığı ve aday meselesinin sürekli ertelenmesi sebebiyle kendiliğinden geri planda kalmakta, kısıtlı bir ilgiye ve etkiye sebep olmaktadır.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yaygın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)